

III.PJ

Božena Slančíková Timrava – Ľapákovci (poznámky si napíšte do zošita)

Spisovateľka je predstaviteľkou slovenského realizmu, písala kritické poviedky z dedinského prostredia, kde si všímala biedu, zaostalosť a sociálne pomery. Jej najznámejšia novela je Ľapákovci (patrí to do epiky)

Dej:

Ľapákovci žijú šesťnásti v jednej izbe, natlačení jeden na druhom, v špine, nečistote, v zdusenom povetrí. Sú zaspátí, leniví vravieť i myslieť. Sú málovravní a veľmi leniví. Iľa (žena najstaršieho Ľapáka) sa považuje za gazdinú, aj keď ostatné ženy v dome s tým nesúhlasia. Najviac proti je Anča (sestra jej muža), aj ona by chcela rozkazovať. Iľu nemá žiadna zo žien rada. Iľa by rada zmenila niektoré zvyky Ľapákovcov. Chcela by postaviť nový dom, tvrdí, že v ich dome je nezdravé prostredie, zatuchnuto a preplnené. Iľa nakoniec presvedčí Paľu aby si postavili nový dom a odišli, ostatní Ľapákovci žijú po starom, ako ich predkovia.

Postavy:

Paľo Ľapák – prezývaný žartovník, hlava rodiny Ľapákovcov, najstarší zo súrodencov, všetko mu bolo jedno, mlčanlivý, málo pracovitý, mal rád Iľu, svoju ženu.

Iľa – Paľova žena, prezývaná kráľovnou. Je vzdelaná a vyučená za pôrodnú babu. Je konfliktná, tvrdohlavá, nespokojná a namyslená. Chce zmeniť zaostalosť Ľapákovcov.

Anča – Paľova sestra, prezývaná zmija, nemôže chodiť, vyšíva najkrajšie svadobné čepce v dedine, celý čas bola v konflikte s Iľou.

Praktická časť – prečítajte si úryvok

B. S. Timrava: Ľapákovci (úryvok)

Jar nastala. Lúče slnka otepleli; zem zohriata vydáva paru a vôňu. Povetrie klzké, sľaby hladkalo, a plné sviežosti. Tráva na lúkach tisne sa von, vrby a rakyty začínajú pučiť pri potokoch. Všetko budí sa k životu a hýbe sa k činu. Ľud chvatom berie sa do jarných prác. Cez zimu oddychoval každý, zaležané údy žiadajú sa na čerstvé povetrie – do poľa. Tváre omaľujú sa v slnci na červeno, oči prijímú svit bystrý a smelý.

Iba u Ľapákov chlapi postávajú po dvore a nemôžu striasť zo seba lieň. Nemôžu sa nahútať, či ísť začať dnes oračku, či nie. Role síce túžia už za pluhom, - no nie je piatok, ale streda. U Ľapákov však odjakživa nezačínali práce v iný deň. V minulý piatok nemohli, bolo primokro, treba im šetriť slabo prezimovaný statok, ale ak budú čakať do piatku, zatvrdne zem. Mali by teda ísť dnes, ale či to bude dobre, či sa vydarí, keď začnú prácu v iný deň? Či tu bude požehnanie...?

U Ľapákov národa je veľa. Štyria bratia so ženami a deťmi, piaty, najmladší Mišo, ešte mládencom. Dievka jedna, Anča, tridsaťročná – nevydatá. Nevydala sa – je mrzáčkou. Lámka jej telo pokazila ešte za malička. Nechodí, len na dlaniach a kolenách čo sa vláči po chyži. Po driek je pekná; tvár má krásnu dosiaľ, ale nohy si vystrieť nemôže...

Veľa je ľudí u Ľapákovcov... Keď sa všetci zídu, temer nestačia lavice. A keď obsadnú stôl na obed, čo len po sedem ráz začrú do misy s lyžicami, už sa i vyprázdni... Ľudu dost', ale to je chyba, že nielo hlavy v dome. Ešte kým stará gazdiná, ich mať, žila, bolo ako-tak. Ale ako ona v pomínulú zimu uložila ustaté kosti do hrobu, jej pozostalí sú ako ovce bez pastiera. Otec umrel dávno – nielo, kto by viedol veľkú čeľaď. Chlapi síce znášajú, oni pristali, aby gazdom bol najstarší brat Paľo, ako sa i patrí; ale ženy sa uzhodnúť nemôžu. Najstaršia nevesta Il'a, od Jablonckov braná, myslí, že jej náleží veslo, i drží ho v ruke, no z ostatných ani jedna nie je spokojná s tým, a najnespokojnejšia mrzáčka Anča peknej tvári. Ona k nenávisti ešte popudzuje ostatné. Ona chce rozkazovať a vždy to chce, čo nechce Il'a. Nechce Il'u nik, lebo sa vyvyšuje nad všetky. Je i v obecnej službe: je babiou. Bola na kurze v Sobote zo dva mesiace a odvtedy drží sa nad ostatné povýšene, akoby bola nie zo sedliackeho, ale z panského rodu. Nič sa jej odvtedy nepáči v dome, s ničím nie je spokojná. Nauča, majstruje a chce zrútiť staré obyčaje, odjakživa u Ľapákov zakorenené. I dnes, sotvaže otvorila oči a doniesla vody, že uvarí jedla na fruštík, už si našla, za čo by im kázeň držala.

„Či by poriadni ľudia trpeli tú studňu v tom sklade bez zruha? Iba o kúštik, že som sa do nej nestrepala. Pre váš fruštík ja si ešte aj o život prídem. Keď nechcete studňu napraviť, choďte vy sami po vodu. Lebo už viem, že sa ja prvá do nej zmočím!“

Chlapi poobzerali sa jeden po druhom, koľko je v izbe z nich – ženy nevšimli si jej slov – a jej muž, Paľo, vysokej, trochu nahnutej postavy, okrúhlych, pokojných očí, ktorý veľmi rád žartúval, začo ho i žartovníkom volávajú, podotkol rozmarne:

„Nezamoč sa kráľovná“!

V izbe nastal smiech. Ilina tvár ostala ako ruža. Práve muž, ktorý mal by sa zastat' na jej stranu, na žart obracia jej vážne reči.

Na lavičke pri peci sedela mrzáčka Anča a zemiaky oškrabovala na krúžalkovú polievku, šikovne ich v prstoch skrúcajúc. Ona nezasmiala sa s ostatnými, ale sa pobúrila. Hneď bola hotová odseknúť Ili:

„Keď sa ti nepáči, choď, kde ti bude po vôli. Tá studňa, ako sa ja pamätám, bola vždy tak, a nik sa do nej nezamočil – krem teľaťa Gažúrkovie teraz budú tri roky – ani teraz sa nemusí.“

„Či sa už ohlášaš? Čože si ešte nespala? A tá studňa tak ďalej nebude – to ja poviem! Ak ju nenapravia, ja vás sama oznámim žandárom, nech vás pokutujú,“ vraví Il'a pevne, k chlapom sa obrátiac.

Ani jeden z nich neodpovedal. U Ľapákovcov nie je v obyčaji odpovedať na každú reč. Ale Anča – mrzáčka skočila jej do reči:

„Čo by si ty zažalovala? Choď si do Jablonckov rozkazovať. Ty si tu nie pani!“

„A ktože je? Ba ver som ja!“ smeje sa Iľa. „A oni to musia robiť, čo ja chcem!“ povie srdnato. A ty sa nestar, ty čuš! Ja tebe nevravím, ale týmto somárom tu!“

„Somári“ mlčali i na to, ako by sa boli odriekli vravieť v to ráno.

Na poludnie vystúpila Iľa, že chyža je malá, nespracú sa do nej, i žiadala, aby sa postavil ešte jeden dom.

„Ale vy, čo by vás toľko bolo, že by ste jeden druhému po hlavách chodili – vy nedbáte. Iní ľudia, aj čo ich je pomenej, hľadia sa jeden druhému vystúpiť, ale vy sa potkýnať budete jeden o druhého, a neľuchnete sa. Vy na piad' od nosa nevidíte, nehodníci!“

Z chlapov boli vtedy traja v izbe, no nedbali a neohlásili sa, akoby Iľa nie im, ale ktovie komu vavela. Ani ženy sa nezastarejú. Lení sa im jazykom pohnúť, okrem toho vedia že mrzáčka to lepšie spraví ako oni. A sa ani nesklamali. Ledvaže odzneli slová z úst Iľe, už otvorila ústa ona:

„Čože by si ty mojím bratom nadávala! A keď sa ti nepáči, načo si šla za Paľa? Mohla si sa vydať za kráľa. Lebo si ty len za kráľa súca – ty kráľovná. Keď sa ti tu nevidí – môžeš ísť. Paľa operú ostatné ženy – dosť ich je v dome. My bez teba tu budeme!“ Mrzáčka odsotila od seba plechový tanierik, z ktorého jedla obed. Bola zlostná, skoro vždy nahnevaná.

„Ved' som len to zvinila, že som šla zaň, za Paľa. Chceli ma aj iní dosť!“ povie Iľa horlivo. „A ty že si čo? Zmija, kalika – keď som ja kráľovná. Ved' by aj bez teba ta bol svet... Radšej by si aj ty moju stránku chytila. Či by aj tebe nebolo lepšie v čistote a poriadku bývať? Či je toto chyža? To je len jama zdusená. Či je to zdravo? Ved' ja vám len dobre chcem. Ale vy na múdrejšieho nepodbáte. Ved' ste takí všetci ako v pivnici vyrastení – bez akomak farby. Ani krvi nemáte v sebe, ale mlieko ako pavúci – cmar akýsi. Mne i v Sobote doktori vždy vravievali, že je dobré povesenie a čistota pol života, a také je i porekadlo. A toľko ľudu! Keď sa chytíme, za mesiac spravíme dom!“

„A čo ti hneď sám kráľ povedal, my vovedno ostaneme, ako bolo dosiaľ. Tu po dvadsaťdva ľudí bývalo, teraz je nás len šestnásť, a už ti je tesno!“

Večer Iľa vynašla si kázeň robiť, že chlapi oračku nezačali. Boli všetci v izbe, no nepodbali na ňu ani teraz. Úplná nedbalosť a flegma lípela im na dušiach.

Po prečítaní úryvku vypracuj nasledovné úlohy.

Úlohy:

1. Ľapákovci nešli orať, lebo :

A/ ešte bola zima a zem nebola na orbu pripravená

B/ nebol ten deň v týždni, keď ich rodina chodievala orať

C/ mali obavu, či bude požehnanie na prácu, keď začnú orať priskoro

D/ bolo primokro a oni musia šetriť statok

2. Iľa sa vyvyšuje nad ostatných, pretože:

- A/ Pochádza z bohatej sedliackej rodiny Jablonckov
- B/ Je spomedzi všetkých členov rodiny najstaršia
- C/ Bola na dvojmesačnom kurze pre babice
- D/ Má namyslenosť v povahe a chce každému rozkazovať

3. Konflikt medzi Iľou a Ančou nastal , lebo:

- A/ Iľa nemohla variť fruštík, lebo nemal kto ísť po vodu
- B/ Iľa sa vyhrozovala, že zavolá na Ťapákovcov žandárov
- C/ Anča vyhadzovala Iľu z domu, lebo ju neznášala
- D/ Iľa sa hnevala, že nemá kto zabezpečiť studňu

4. Na poludnie došlo k hádke medzi Iľou a Ančou, lebo:

- A/ Anča pohrdavo nazvala Iľu kráľovnou a vysmievala sa jej
- B/ Iľa chcela, aby si postavili nový dom , kde by sa lepšie pomestili
- C/ Iľa urazila Anču , lebo povedala, že život by bol bez nej lepší
- D/ Iľa obvinila ženy, že sú lenivé aj jazykom pohnúť a niečo povedať

Opakovanie gramatiky

1. Pravopisné cvičenie (Doplň do viet vynechané písmená a interpunkčné znamienka!)

Bl_ skanie a hrmenie sa čora_ v_ čsmi pribl_ žovalo. Nad štíhl_ m_ topo_ mi sa v tmav_ ch mrakoch zabl_ slo. Na západnom hor_ zonte naberá obloha tmav_ odtieň ktor_ sa postupne ro_ širuje. Sú to zlovestné búrkové mračná. Naduté vo svojej p_ che r_ chlo prikr_ jú oblohu. Vietor sa mení na pru_ kú v_ chricu. Ro_ trhnuté nebo chrlí prúd_ vod_ na rozohriatu zem. Nem_ losrdne pustoší a b_ čuje drobn_ m_ kr_ štálikm_ ľadu všetko čo sa mu postav_ do cest_. Zb_ té klas_ si pomal_ l_ hajú do le_ kavého bahna. A smutn_ hospodár_ už vedia že búrka sa prehnala v nevhodnom čase. V hlave im ostal len v_ r_ ak_ chsi temn_ ch m_ šlienok.

Napíšte referát o meste Martin

1. Stručná história mesta, významné udalosti, ktoré sa tu odohrali.
2. Najznámejšie pamiatky, múzeá a inštitúcie.
3. Najvýznamnejšie osobnosti, ktoré žili v tomto meste